

دواصل روینانی خوشه سرونه

دواصل روینانی خوشه سرونه
مجلس شورای ملی

پوئماند عبد الشکور رشاد

په مقدمه او تصحيح

په نيتو قوله

۱۳۵۳

د پښتو ټولنې د خپرونو

پر له پسې نومره (۲۰۱)

دواصل روښاني خوشعرو نه

د پوها ند عبد الشکور رشاد

په مقدمه او تصحيح

پښتو ټولنه

۱۴۵۲

دبایزید روښاند نم یوال
سیمینا رپه و یا

د چاپ خای : دولتی مطبعه
د چاپ شمیر : زر توكه

بایزیدرونیان

سریز لا

که شه هم پښتو ټولنې ته د یوې علمي او ادبي
اکاډمۍ په حیث د کلاسیک آثارو خپرنه او خپرونه
ورپه غاړه ده. او ټاکل شوې وه چه د واصل دشعرونو
مجموعه، د دولت لوانی دیوان اوځینې نور پخواني
آثار په خپل وخت چاپ کړی مگر دبایزید روښان
دسړینې دڅلورسوسې گلیزې په ویاړ، ددې مجموعې
چاپونه حتمی وگڼل شوه.

د واصل روښاني بیوگرافي د پوهاند عبدا لشکور
رشادله خوالیکل شوې ده او د اباوري خبره ده چه ددې
اشعاروله خپریدونه وروسته به خپرونکو ته موقع په لاس
ورشی چه د روښانیانو نهضت او ادبی مکتب په ځیرتیا او
ژورتیا مطالعه کړی او په ځینو تیارو گوتونو به یې رڼا واچوی.

د روښان له آثارو سره د واصل د شعرونو پرتله ، دا شعار و
له متن څخه د واصل د ژوند او جهانيښي څرگندونه
د روښانيانو دوخت د ژبي اوله جوخيږنه ، دهغه وخت
کلتوري ارزښتونو پلټنه او د دې په شان يوشمير نور
موضوعات شته چه د دې شعرونو په مرسته تر يوې اندازې
پورې سرته رسيدلی شي .

ددې اثر په چاپولو کې د نامتو محقق پوهاند رشاد
زيار او مرسته دمننې اوستاينې ورده . د پښتو ټولنې د
ادب او ټولګو رڅانګې او ښاغلی حبيب الله د خپرونو
څانګې مدير هم ددې اثر په خپرولو کې پوره برخه
اخيستې ده . زه دوی ټولو ته د مطبعې د کارګرانو او
کارکوونکو په ګډون ، د زياتو خدمتونو په لاره کې
برياليتوب غواړم .

محمد صديق روهي
د پښتو ټولنې رئيس

روښاني واصل

مخکې له دې چه په روښاني و اصيل باندي خبرې وشي ، ښه به داوي چه د پښتو اکاډمي د ادب او فولکلور څانگې د کارونو او څېړنو څه رنگوالي په گوته شي او په دې برخه کې ښاغلو لوستونکو ته څه ناڅه نوي معلومات وړاندي شي.

د ادب او فولکلور څانگې د چارو څرنگوالي خوله دې امله يو اجتماعي ضرورت دی چه د تا کلو اجتماعي پديدو (ادب او فولکلور) د څېړلو او تحقيق مسئوليت ور په غاړه دی او دا مسئوليت هلته

تریوی اندازی پوری پر خای کپدای شي
چه، د چار و د اړ تباط او پېلتون حد و د
و ټاکل شي.

دهمدي اصل پربناء د ادب او فولکلور څانگه د
پښتو ژبې کلاسیک او معاصر ادبي او فولکلوریک
آثار تر خپلې علمي او اکاډیمیکې څېړنې لاندې نیسي
او په دې برخه کې وخت په وخت خپرونې کوي.
له بلې خوا د ادب او فولکلور څانگه په دې هڅه
کې ده چه، د پښتو ژبې کلاسیک او معاصر ادب
او فولکلور د جهاني ادب او فولکلور سره اړخ
په اړخ تر مطالعې لاندې راولي او دیوه او بل
تأثیرات او اغېزې په مستند ډول لوستونکو
ته وړاندې او خپرې کړي.

عمدا اوس د ادب او فولکلور څانگه دخپلو
ورسپارل شویو وظایفو په چوکاټ کې دروېښاني

واصل د شعر و نو مجموعه چه يوه قصيده او
پنځلس غزلې دي، د پښتون بايزيد روښان د سرينې
د څلورسومې کليزې په وياړ پښتني ټولنې ته
وړاندې کوي.

د روښاني واصل د شعر و نو دا مجموعه
د کند هاري اختر په پياض کې وه او له هغه نه
زموږ ډېر گران او محترم همکار ښاغلي حبيب الله
چه په دې وختو کې دخپرو نوڅانگي مسئول
منډير دی، رانقل کړه.

نقل شوي رساله د دوهم ځل د پاره مقابله او
وروسته له هغې نه چاپ ته وسپارله شوه.

د روښاني واصل بيوگرافي د پوهاند عبدالشکور
رشاد په قلم ليکلې شوې او په دې باره کې
لوستو نکو ته مستند، پاڅه او په زړه پورې
معلومات وړاندې کوي.

داشعار و داسجموعه چه د لو ستونکو په مخ کې
ده، د کمیت له مخې ډېره وړه، مگر د کیفیت له
پلوه ډېره غني او د پوره استفادې وړه.

د استفادې وړ خو په دې ده چه، د پښتو ژبې محققینو ته
د پخوانیو ادبي آثارو په لړ کې یو په زړه پورې
اثر په لاس ورځي او هغه هم داسې اثر چه شاعريې
معلوم او شعرونه یې د گمنامی په تورو کڼدو کې
تر تورو خوا وړولاندې وو.

له نېکه مرغه اوس داشعرونه هم پیدا شول،
کار وړ باندې وشو، چاپ شول او پښتو څپر و نکو
ته په لاس ورغلل.

گورو به چه د پښتو ادب په منظومه ذخیره کې
کې به د دې اثر په زیاتېدو سره دروښانیانو
د نهضت او ادبي مکتب په څېر نه او پلټنه کې
خومره زیاتوالی او کره والی منځ ته راشي او

تر کومه حده پورې به دهغه وخت د کلتوري
ارزښتونو، ژبنيو پرابلمونو، غاړمخو فکري
تضادونو او استقامتونو په تړاو تیارو گوتونو
باندې رڼا واچولی شي.

«واصل پېژندنه» یا دروېښاني واصل پيوگرافي
دهغه تحقيقي ليکنه ده چه پياوړي استاد پوهاند رشاد
صاحب ليکلې ده. د ادب او فولکلور څانگه د
رشاد صاحب دغه زيار او مرسته نه هېروي او
د احترام په سترگه ورته گوري.
دا څانگه د واصل د اشعارو په چاپولو او
تعحيح کولو کې د ښاغلو حبيب الله رفيع او زلمي

څخه د مطبعې د کارگرانو او کارکوونکو
په ګډون تشکر کوي او د ویټولوته
د لازياتو بریالیتوبونو غوښتنه کوي.

په درناوی

د کتور سیدال شاه پولاد

د پښتوانکاکا ښی د ادب او فولکلور څانګې لوی مدیر

دواصل رو بنمانی لنډه

پيژاند نه

په هندوستان کې د لودې پاچهۍ تر ټکيدلو يو کال
دمخه (په ۱۹۳۱ هـ، ق) د اورمې و پښتنو په يو ه
داسې کورنۍ کې چې د شپږو پښتو څخه ستانه
(روحاني) او عالمه کورنۍ ياديدله يو هلک
وزير يده، ددغه هلک پلار (قاضي عبداللہ) په ارثي
توگه داسلامي تصوف له تاريخه سره ښه اشناؤ
او د تبرک دپاره يې پر خپل زوی باندې د طيفوريه
طريقې دسؤ سس نامتو بزرگ بايزيد طيفور

بسطاسي (په ۲۶۱ هـ، ق مړ) نوم کښيښود. (۱)
 دغه پښتون بايزيد دخپل وخت نامتو بزرگ
 سو، ډير پښتانه يې مريدان سول او په خپلو
 ارادتمندانو کې يې دروښان پير لقب وکاږه.
 پښتون بايزيد دخپلو پيروانو له پاره په معرفت
 اوسلوک کې دوحدت الوجود لاره خلاصه کړه،
 اودخدای دپيژندګلوی دغه غامضه فلسفه او
 پيچلې مسئله يې داسې تلقين کړه، چه تردرو،
 خلورو پښتو پورې يې دتلقين اغيزې په ډير قوت
 پاتې وې، دده په پيروانو کې دوحدت الوجود
 د فلسفې داسې مبلغين پيداسول، چي ددغې غامضې

(۱) طيفوريه طريقه دخواجه عبدالخالق هجدواني
 (۵۷۵ هـ ق مړ) راهيسې دخواجگانو طريقه ياديدله
 اودخواجه بهاءالدین نقشبند (۷۹۱ هـ ق مړ) راهيسې
 د نقشبندي طريقې په نامه ياديږي.

فلسفې په باب يې غونډه د يو انون نه و کښل او د پښتو
ادب په منظومه ذخيره کې يې د قدر وړ زياتوب
راووست .

د وحدت الوجود په دغو پښتنو مبلغينو کې
يو هم واصل روښاني دی ، چې په پښتني ټولنه
کې د پښتو ژبې د يوه خوږ ژبي شاعر په توګه
پيژندل سوی دی .

په پښتو آثارو کې د واصل روښاني ذکر :

د پښتونو مياڼی شاعر خوشحال خان خټک « ۱۰۲۲ -

۱۱۰۰ هـ ، ق) په خپل ديوان کې د يوه معاصر شاعر په

توګه د واصل روښاني ذکر داسې کړی دی :

چې لاف وهي د شعر

نن په داد ور دي ډير

خدای دې نکاچي به وایم

حال د د يو تير و ډير

څو کټ پا وی څو کټ نیم پاوی دی
قلند ر پکې نیم سېر

دسو ږه په حساب دی
هیڅ مې ندی واصل هیر

بل دولت فقیر دری پاوه
زه ترې څو شیر شاهي تېر

چی په سرای کې به پیداشی
پسله قر نه پور ه سېر
[د کلیات ۹۷۴ مخ]

د خوشال خان مشر زوی اشرف خان هجري (۱۰۴۴ - ۱۱۰۶ ه ق) د پښتو ژبې د غوره شاعرا نوپه

ډله کې د «واصل» ذکر داسې کړی دی :

شاعران د پښتو گویا خهره دی

د «میرزا» شعر شمله بلکې افسردی

تکلف په دا کي نشته باورو کړه
 په دافن يې گروړي له يوه ردي
 نن په دادر که ښه شاعران غواړي
 که دوه درې تنه دگر يو «قلمندر» دي
 خو پښان يې په زبان شکرې لوني
 هغه وافي چي مستقري پيښور دي
 د «رحمن» په ويل خاي دلقيب نشته
 چي يې ماشعرونه منظور کړي معتبر دي
 «ارزاني»، «دولت» دخپل دور بلبل وو
 نن يې وللي زمانې دشعر فردي
 د «واصل» له شعره څه وایم وچاته

چي زما په مخ يې پورې د حال در دي
 نور قابل د یادونه دي په داذيل
 نه يې شعر سنجيده نه د با وردی
 (دیوان هجري ۲۴۸ مخ)

متاخر شاعر ميرزا حنان باركزي چي په ۱۲۹۲ هـ ق
كال يې خپل ديوان بشپړ كړي دي، د واصل ذكر
داسې كوي :

بل اخوند ميا د ادعشق په ميومست و
بڼه شيرين الفاظ ويلى دي واصل (۲)

د واصل ذكر د پښتو شاعرانو په ځينو نورو ديوانو
كې هم سته : او د پښتانه شعراء د لومړي ټوك په مقدمه
كې يې هم د خوشال خان اوسيرزا حنان د ديوانونو په استناد
د يوه پښتانه شاعر په توگه فقط د نامه په ذكر
اكثافا سويده (۳) ، دا ځكه چې د پښتانه شعراء د لومړي

۲- د ميرزا حنان د ديوان ۶۲ مخ ، د كابل د پښتو
ټولنې چاپ .

۲- وگوري د پښتانه شعراء د لومړي ټوك ۲۶ مخ د
كابل چاپ .

توك دچاپ تروخته (۱۳۲۰ ش کال) پورې هيچيرى
 هم دواصل روښاني دپښتو اشعارو يويت لاهم نه و
 موندسوى اود پښتانه شعراء فاضل مؤلف ښاغلى پوهاند
 عبدالحى حبيبي غوندي محقق ته هم دواصل روښاني د اشعارو
 څرک هيچير ته په لاس نه و وړغلى . مو لافا قيام الدين
 خادم دبايزيدروښان نوسى کتاب په ۵۷ مخ کې
 ددغه مطلب داسې ملاتړ کوي :

«دواصل په نامه په قديمو شعراؤ کې موږ يو تن
 پيژنو، چې دهغه کلام مونږ ته نه دی رارسيدلى.»
دغريبک کڼد هار ي کتابخانه او
دواصل روښاني دديو انمنه خبات :
 دکڼد هار دښار دباميزو په کوڅه

کې يو لوى مسجد شته چې «دزې جا مع»
 په نامه مشهور دی اوويل کيږي چې
 دکڼد هار داحمد شاهي ښار ترو دانولو پخوا
 دغه جا مع مسجد پر دغه ځای ودان و.

ددغي جامع مسجد دامامت او خطابت چاري د
 خو پير يو راهيسي ديوي كاكړي كورني په
 لاس كې دي، چي دغه كورني په كندهار كې
 د زړې جامع داخند زاده گانو په نامه شهرت لري.
 ددغي كورني يو متاخر سړي عبدالاحد اخند زاده
 نوميد، چي له خپل نامه سره به يې «غريبك» هم
 ليكه، او د كندهار له ښو خطاطانو څخه ؤ. غريبك
 په خپل كور كې يوه داسې مغتمه كتا بخانه
 درلوده، چي دخپل كم او كيف په لحاظ يې په
 درست كندهار كې ساري لرو. ده ته د كتا بودراتو لولو
 هڅه له خپل پلار ملا عبدالخالق اخند زاده څخه پاته
 وه. او د «غريبك» كتا بخاني ددغي
 كورني دخو پير يود علمي اوادبي ذوق
 نمايندگي كوله. په ۱۳۲۹ ش كال «غريبك» مړ سو

او دده مفتنمه کتا بخانه بې سرپرسته پاته سوه.
 د ۱۳۳۶ ش کال د حمل په میاشت کې دغه کتابخانه
 خرڅه سوه او د فیض لمن یې تر سلکو، سلکو پورې
 اوږده سوه، په دغه فیض کې یې ماهم څه برخه
 ودرلوده او څو قلمي کتا به په خورا کښته بیه
 لاسته ځنې راغلل. یوله هغو کتابو څخه دملا
 اختر کندهاری بیاض ؤ، چی مایه رانیولې بیه
 (فقط لس افغانی) پښتو ټولنې ته ورکې.
 دملا اختر کندهاری په بیاض کې دو اصل روښاني
 یوه قصیده او پنځلس (۱۵) غزلې هم خوندي دی.
 چی دادي او سرد پښتو ټولنې په زیاردیوې رسالی په بڼه
 پښتني جامعي ته وړاندې کیري او د پښتو ادب مینان د
 واصل روښاني په لور ادبي مقام خبر وي. دو اصل
 د دیوان په دغو منتخباتو کې د (ت) دردیف درې
 غزلې د (ل) دردیف یوه د (ن) دردیف دوې، د

(و) در ديف يوه غز لهسته . پاته (۹) غز لې او يوه قصيده يې د (ی) دردیف دي . دسلاخترکند هاری له بيا ضه څخه ما څلور غز لې په ۱۳۴۰ ش کال ديوولسم او دوولسم ټولگيو په پښتو قرائتونو کې ر او اخیستلې او دلوړې پالاله پاره مې د واصل روښاني دا شعار و نمونې افغانی ټولنې ته وړاندې کړې (۴) .

دبستان مذاهب او دواصل دژوند زمانه:

دبستان مذاهب يو کتاب دی ، چي ديوولسم هجري قرن په منځنيو وختو کې په پارسي ژبه کښل سویدی . دغه کتاب چي ۱۲ تعليمه لري،

۲- د يوولسم ټولگي په پښتو قرائت کې د «خود پرست» او «حقيقي واصل» تر عنوانو لاندې ددو هم چاپ ۱۰۲-۱۲۲ مخونه وگوري، ددوولسم ټولگي په پښتو قرائت کې «دبې عمله شيخه !» او «د شريعت رسي» تر عنوانو لاندې ، ۸۵-۱۱۱ مخونه وگوري .

نهم تعليم يې دروېنا نيانو په باب دى (۵) د.
دېستان مذاھب متنازع فيہ مؤلف (۶) له واصل
روېناي سره ليدلي دي، او دروېنايانو په باب
زيا تره معلومات دده له خولې رانقل کوي. د.

۵- وگورئ دېستان مذاھب له ۳۰۴ مخه شخه تر
۳۱۱ مخه پورې د کاپور د قول کشور چاپ ۱۳۲۹ هـ ق.
۶- سرو يليام جونز لومړى ختيځ پوهاند دى چې
وايي دېستان مذاھب د محسن فاني کشميرى (۱۰۸۲ هـ ق مړ)
تأليف دى. د آثار الامرا مؤلف صمصام الدوله شهناو زخان
(۱۱۱ - ۱۱۵۱ هـ ق) د دېستان مذاھب مؤلف ذوالفقار
على بولى، چې موبد يې تخلص و - ملا فيرو زرد شتى هم
د دساتين نومى کتاب په سريزه کې د دېستان مذاھب
مؤلف ذوالفقار على بنى اود فرهنگ نظام مؤلف
سيد محمد على د اھى ليکلى دى: د دېستان مذاھب
کومه قلمي نسخه چې زما سره سته، په هغې کې د مؤلف نوم
ذوالفقار على الحسن او تخلص يې (هونيار) کښلى دى.

مثال په توګه دنوموړی کتاب په ۳۰۵ مخ
کې داسې کښلي دي :

«بامیاو اصل روشنی، نامه نگار گفت: که (۷):
بایستی حضرت سیا (بایزیدرو بنان) فرمودی...
(سیاو اصل روشنی) خوشدل شده کنارها لنامه

۷- د «بایزیدرو بنان» په ۵۶ مخ کې چې د د غی
جملې لوست څرنگه دمو لانا قیام لدین خان خا دم له خوا
سوی دی، زما په خیال د تأمل وړ دی. زه له نامه
نگار څخه د بستان مذاهب د مؤلف معنی اخلم او (روشنی)
د واصل صفت او نسبت گنم، زما ددې وینا ملا تر دد بستان
مذاهب په نور و تعلیمو کې هم موندل کیزی. مثلاً په ۴۴
مخ کې یې ویلی دی: «درهزاروسی و شش هجری در
کشمیر راقم نامه و (فرزانه بهرام مؤید سروش) را
در یافت» په ۵۳ مخ کی یې ویلی دي: «درهزار
و چهل و هشت هجری نامه نگار در کشمیر با او ملاقات
نمود.»

نبشت ... » ددغه اقتباس له وروستی جملې څخه
 څرګندېږي چې دحالناسې کومه نسخه چه ددبستان
 مذاهب مؤلف دروېښانيانو حالات ځنی رانقل
 کړي دي، دنوموړي واصل روېښاني ملکیت و،
 او دهغې پرحاشیو باندې یې دڅه لیکلو واک درلود.
 ددبستان مذاهب دتألیف نیټه په مستفق علیه ډول نه
 ده څرګنده، دمتن له ځینو جملو څخه داسې څرګندېږي
 چې دا کتاب تر ۱۰۵۵ هـ ق کال دمخه
 شروع سوی دی او تر ۱۰۶۲ هـ ق کال پورې یې
 دلیکلو کار دوام درلود. په تیره بیا دروېښانيانو
 حالات مؤلف تر ۱۰۵۸ هـ ق کال وروسته کښلي
 دي، داځکه چې دی دروېښانيانو دتعلیم په پای کې
 داسې وایی « الهداد خان جلال الدین (بن میار و ښان)
 به خطاب رشید خانی سرفراز شده دودکن بمنصب
 چهار هزارې کامیاب گشته در هزار و پنجاه و

هشت وصال يافت» (۸) . له دغه اقتباسه څخه
 داسې څرگند پري چي له واصل روښاني سره د
 دبستان مذاهب د مؤلف ليدنه كتنه تر ۱۰۵۷ هـ ق
 كال وروسته او تر ۱۰۶۳ هـ ق كال دمخه سویده
 او تر دغو كلو پوري د واصل روښاني ژوند
 يقيني دی. ۱۰۶۰ هـ ق كال په حدود كې خوشال
 خان خټك (۱۰۲۲ هـ ق زير يدلي) تقریباً څلوېښت

۸ - وگوري د دبستان مذاهب ۳۱۱ مخ - دولت
 لوانی هم درشید خان الهداد خان روښاني دمر يني
 كال ۱۰۵۷ هـ ق كښلی دی .

په يوه آه يې اروا له تنه بيل شو
 په تاريخ د هين ونون چي يې سفر و
 په هندوستان كي د گنگا د سند پر غاړه رشید آباد
 نومي ښار د هه رشید خان روښاني ته منسوب دی .

کلنی ته رسیدلی اودشاعری له شروع څخه یې
تقریباً شل کاله تیر وو ، دیوه معا صر په توګه د
واصل روښاني ذکر د خوشال په دیوان کې
کې هم ددغو ورځو شپو خبره ده .

دخوشال په یوه بله قصیده کې چې دتصلف
په توګه ددولت لوانی اوواصل روښاني په
نظمونو ریشخند وهل سوی دی (۹) ، هلته
د(ؤ) کلمه دې ته اشاره کوي چې دغه دوه
پښتانه شاعران په دغه وخت کې ژوندی نه وو
او خوشال خان ددوی ترمرګ وروسته هم څو
کاله نور ژوندی ؤ . دبايزيد روښان د کتاب

۹- که دولت ؤ که واصل ؤ که دانور وو- په خبرو
می دهر یوه ریشخند کړ .

(۶۰۰ مخ د خوشال دیوان - دکندهار چاپ .)

په ۵۷ مخ کې چې ښاغلی مولانا قیام الدین خادم د واصل
 د ژوند زمانه دخوشال خان تر وختو واندې
 کښلې ده، ساته د تأمل وړ خبره ښکاری او دخوشال
 په وینا کې د «په دادور» قید د تاویل محتاج نه گنم.

د واصل په نامه پاړسي دیوان:

د تا شکند په خطی کتا بخانه کسی د
 «دیوان واصل» په نامه یو کتاب خوندی دی،
 د دې دیوان شروع داسی سویده:
 منکشف شدتار موز علم الاسماء مرا
 ماسوی الله در نیاید در نظر اصلا مرا

د کتلاک مؤلف ورته کښلې دي «دادیوه هندي
 شاعر د پارسی اشعار و مجموعه ده.» خو زما په
 خیال دا حکم د تأمل وړ او د زیات تحقیق محتاج دی.
 د دیوان لیکونکی د صالح محمد خان زوی خضر خان

نومى سپى دى چى ديو و لسم هجرى قرن
 په پاى (۱۰۹۶ هـ ق) كال كې پې دغه نسخه كېښلې
 ده، ددغه خضر خان په خط خو نور كتابونه
 هم دتاشكند په خطى كتابخانه كې سته (۱۰)
پوها نده پدالشكور رشاد

۱۰ - د هغو كټا بو نومونه دا دي :

۱- قصيده درزيارات غزنين په ۱۰۹۶ هـ ق كال

۲- لوايح جا مى » » »

۳- مرآت الاولياء محمد هالم سمرقندى تاليف » » »

۴- خلاصه خمسة نظامى » » »

۵- مثنوى مجدود بن آدم سنای غزنوي ۱۰۹۱ هـ ق كال

۶- گلشن راز دمحمود بن عبدالكریم شبستري په ۱۰۹۶ هـ ق كال

بسم الله الرحمن الرحيم

ای درسم د ریا په علم مسته
دتوحید اهل بیز اوله خود پرسته
اما نت فکر به څه شکل خاوند کړ
دغفلت ناغه پر ځای لري پیوسته
راست (و) چپ په حقیقت پېژانده نه شي
په ورژش دعمل فرق شي دست له دسته
دبلی دبالحرف په صورت یو دی
محتمل حکمت هنر دی له السته
له بی کاره له کر داراره رانغلي
ستړی مشې دسجازه بند و بسته
کار د یوه مصلحتی در سره نشته
په هیڅ جنګ به فتح نه راوړي پی شکسته

عارفان واره له شر که منز د د ي
لکه غشی پاکیزه وو ځي له شسته
هیڅ عاقل په دا خبره راضي نه دی
چه بدعت پرجهان لوروي شرع پسته
د «و اصل» چه له وحدته اشنایي شو،
په نظریې نیستی نه راځي بې هسته

* * *

پسو (۱) وغو لیدې هارو ته
د وحدت له ملکو ته
عقل کل در څخه و لېښ (۲)
خالی پاتې شوې مېهو ته
که دروغ وایم گر میرم
هیڅ دې کم نه دي له بوته

۱- پسو-په څو .

۲- لم ښل-کو چیدل .

اوس که لنت کا فران ځ پردي
 زنا رنه لري را چيو ته
 د روغجنه مري څکړې (۱)
 رنگ يې به دي تر يا قو ته
 بي حکمته په چا رنه دي
 بي هو ده پخيدې تو ته
 که باغي ونه باله شي
 څه دي به دي لبلو ته (۲)
 ر بنتيا و ايم ز هير يري
 لا بتر شي تر سکو ته
 د يقين تېر دي پښ دي
 نه پرې کيږي له ناسو ته

۱- څه کړې .

۲- له بلوط=خيري .

کاهلی درباندي بارشوه

ملا و نه ترې مذبوته (۱)

په اصلي صورت دې وينم

زړی نه لرې نخوته (۲)

دطاعت درمند دې لرو

خالي پاتې نه شی لووته (۳)

د«واصل»وینا حد یت دی

سو تواقبل ان تموت

* * *

خوزما رضا یوه وي دتابله

په دوینی کې به مانه موسې واصله

ته په کوم دلیل زما دچاري غم خوري

ای سدام له ما پر ديه دځان خپله

۱ - مضبوطه .

۲ - نخود.

۳ - له ووته .

دگومان په قوت ته زه درسره یم
 په صورت در ته څرگندشم قل توتله
 ته زما په هستی هست حکم سختاریږي
 زه قدم در با ندې ږدم ته مې اخله
 که دگلوخو شپو یې شم ته مې بوی کړه
 که مېوه شم په بناخ ځانگه ته مې و له
 زما اجر نیم دځان نیم دجها ن دی
 یوه چار مې په دوه ځایه وو یشله
 هورې لمردې له نظر یم تما شا کړم
 دای غوړ هو رې کلام یم یابده
 په جهان کې لذتونه دای خو له یم
 کل ترخه خوا به مې وتلل په تله
 دانسته دې لاس له نور و خلکو رانیو
 ترو (۱) چی ځای دغرض نه و ینی مه نښله

که اصلي و جو ددي زه یم له مامه څه
 که غرض دي خپل گومان دی پسي ځغله
 اي «واصله» حقيقي و اصل هغه دی
 چي زه يې يادوم ځان يې هير وي تل تر تله

• • •

هر څو و تښتي له ځا نه
 و به نه و ځي له جهان نه
 دا زل د غره له سره
 ترا بده شهر ستا نه
 دا قطره وه اما نته
 هيڅ ضايع نه شوه له ميا نه

معطلې يې حکم نه دی
 خو جدا شوې له کانه
 ونک و نوم يې مبدل کړه
 په خورنکه په خوشانه

يكتايي دې مېاړه شه
که يې واغوندي انسانه
ناداني دې توره شپه وه
ته او ده وې بې کومانه
لکه لمر درباندي و خوت
سايه روغه شوه له خانه
د سا يې معنی سجده ده
له آفتا به کړ يزا نه
نيمه ورځ شي نه خوځېږي
سا يه نه گڼې پنها نه
چی رښتيني عدل راغي
ظلم و لېږس له جها نه
د بادشاه پناخه (۱) دې وکړه
کاشکې خلاص شي له تاوانه

۱- پناخه امکان لري چې (خاصه) ولوستل شي.

امانت بڼدل آسان دي
اشنایي عجیبه کړانه
ویده مشه حاضر اوسه
لیوه درغی چوپانه
که دنوح په کښتی کله شوي
سردې و کیښ له توفانه
دا نه هر چیرې کړلې
درمند نه شې بې دهقا نه
فالبي لوبې ر غیری
بې ختې بې سندانه
الف تکی نه ا خلی
درست نشان دی بې نشانه
ورخ د شپه له امله نه ده
اند یښه لره عیانه

نا پینا اشنا بی نه زده
 دودت شمع تا بانه
 هر نقش په حکمت دی
 پو شیده له تا په تانه
 د یقین عا لم خبر شي
 په حجاب له این و آنه
 و ا صل خپل عیب نیولی
 خوک به څه وایی له چانه
 * * *
 جهان روغ دی له سوده هم له زیانه
 د باطن پر یشانی مه کڼه اسانه
 هراحوال چې هر صورت باندې تېرېږي
 په قدرت یې بیر و نه دی له فرمانه
 د حکمت د اهل زړونه رحمتی دي
 قیاس که د بل عذاب له خپله خانه

تر عذاب پر ناز کانو مرګ اسان دی
 خوب نیولی خبر نه دی له زندانه
 هر عمل د نیک و بد په سړي پور دی
 لکه ګل هسې اغزی شي له بوستانه
 تل داوسپنوله زنگ ملاحظه شي
 که هر څو اصلي جوهر لري له کانه
 مسکینان له هره غمه فراغت دي
 د بادشاه تفاوت څه دی له چوپانه
 د دنیا په زیان به چیرې راضي کیږي
 د «و اصل» په دود زړه جمع چارپر یشانه

* * *

د غفلت په قوت هسې بیګا نه وې
 دفنا اندوه دې نه کړه مردانه وې
 دغه یو عمر دې تیر په ویرانی کړ
 بل په هسې عمر پر ووت په ویرانه وې

اشنايان به ستاله لاسه نښان کوري
 بيا به ته دنورو لاسو نښانه وي
 اوس دنور و افسانه په ژبه وايي
 بيا به ته دنورو ژبو افسانه وي
 داهو ا هوس و نور و و ته پريړده
 که هر خود ناز کانو جانانه وي
 داسمان ځمکه په نور و سترگو کوري
 ته يې هم ديوه دور بها نه وي
 استخوان به دې خبر له حاله وايي
 چي پيداشوي په کوبه زمانه وي
 دازل په ارادت کې خپلوي ده
 د کثرت په منزلو نوييگانه وي
 وروستی نوم دې په بلرنگه نه بدليږي
 نور به بله نيسي نه وي چه فلانه وي

بې مثلي دې قراري ده له بې نيازۍ
 په قدرت به بې خرده فرزانه وي
 دوصل صورت دې زيات دى له تعريفه
 له او له اخر غم لزه ميانه وي
 د غفلت بيدار ويده گر خوي مسته
 په خو ډير دې يون غلط كړې مستانه وي
 كه سفر د جاري و تو په وعده نه وي
 د «واصل» كره به چيرې هم خانه وي

* * *

هغه مخ چې د آسمان د ځمكې نور دى
 تجلي كاندې پر هر لوري حضور دى
 دانسته يې په حجاب كې خپس پټ كړ
 ليندنه شى جهان واره ځنې پور دي
 عارفان يې په پنهان اشارت مست كړه
 او پلو دوراندي وړي دايې دستور دى

له خاصانو سره ستر پرده نه شي
 سپين سبا پر نا محرمو باندې گوردي
 كه منصور يې په داروژي غم يې مه خوره
 نن يې زړه له يارم سپين مړ و نديې سوري
 چي پر هسې بڼه ديدن باندې قربان شي
 په هغه لوري عید دلي عا شوردي
 چه دروح ازادي تل تر تله غواړي
 اوس دتن اساني نه كه په ضروردي
 نا اشنا اصل خبر نه دي له خانه
 په گومان به خپسروغ گني دنخوردي
 لكه مهر پاكيزه نه وي له غشه
 دصورت بنایست يې واړه نامنظوردي
 اي «و اصله» دگومان له امله مه شه
 دپيالي گناه به و بخښي غفوردي

چی په ډیر دلیل د درست جهان محبوب یې
 که هوس د طاعت نه لرې محبوب یې
 ښه امید درخڅه کوم قوت یې ځای کړی
 د ابلیس په دود د خپل عمل جار و ب یې
 جسما نی لذت تا لاو شه د شهده
 په مستی کې تر مری پورې ډوب یې
 د ناسوت په غلبه کې سرگردان شوې
 روحاني اندازه نه مومي مغلوب یې
 پیر کامل ظاهر باطن د رته اعلام کړه
 په نظر له پردو غړی د معیوب یې
 ډیر له شرعه له اسبابه برهنه شوې
 له خورو له جاسو و و څه که مجذوب یې
 اوس به ولې له طاعته ځان پرې باسې
 په فرمان د الهی کښلی مکتوب یې

د سلیمان پر جهان حکم د نګین و
 بې یو سغه نا پینا لکه یعقوب بې
 پر چارپای معرفت طاعت حرام دی
 حیوان مه شه دانسان په نام منسوب بې
 نور بې واره ستا د امر بندګي دار کړه
 یکتنها دی ستا صاحب ته بې محبوب بې
 د «واصل» په قوت نشي چا رد خدای ده
 که هر خود رته جلوه کا نا مر غوب بې

* * *

هر چی دا شنایي وي پر بل مین شي
 کل بنا دي به یې بدله په شیون شي
 د محبوب رضا تمامه وفا غواړي
 یخ یی چهرې تاب سهلی دیدن شي
 که خیمه یې د فلک پر بام وهلي
 دالمن یې زمین دوزه بې سوزن شي

ها جيان چي دكعبي ارز و نيولي
 په طلب يي اند وه چيري د وطن شي
 مسافر له غيبه چا ري خبر نه دي
 چي قسمت نصيب يي كوم او به نغن شي
 كه عاشق و رپسي و مري مزي خداي دي
 يوه دانه يي په حساب زيات تر من شي
 د صورت گومان يي و وړي حيات شه
 خه پروايي د و كښلي پيرا هن شي
 مسكينا نو كل اولس په ځان وژلي
 د چولي شيوه يي چيري په كفن شي
 د صاحب د يي حدي پروا نشته
 كه سړي له عباد ته كبر جن شي
 شريعت د معرفت د غاړي ها ردي
 و معراج و ته خاته په د ارسن شي

ای «واصله» بد غفلت د زړه غبا ردی
یو د یا ر صیقل د ر واخله چه روشن شی

خود پرسته د عزا زیل سره یو کور دی
په بد جهل د شیطان سکنی وروړ دی
په تزویری د ریا خرقه اغوستې
که د پاسه مخ یې سپین استریې نو ردی
په لباس د مسکینانو خوی اخلی
اوسر پوښ یې پر خالی طبق نسکور دی
د یقین د یوه یې نه ده خلیدلی
که د سر سترگې (یې) روڼې په زړه کور دی
د پد ر کر ده یې پر یښووه عاصی شه
په دالوی نصب د کبر پر خره سووړ دی
نا خلف پسر حرام بللی بویه
کو رد پلا رویر انوی مین پر موړ دی

د نیکا نوله بډانو ملا حظه شي
 لا د وړاندې دم پرې اچوي سگوردي
 خود نما يو جها ن ونيو په ټگي
 هيڅ رښتيا راويل نه شي د ورچوردي
 بخيلا ن به له ايمان سره نه ځي
 هغه بد عمل د تير ساعت پيغوردي
 ا زمو ده به له فساد نه منع نه شي
 صبر حلم پر پا کا نوبا ندې پوردي
 يې «واصله» خپل عزت له خدايه غواړه
 ملك يې ونيو د شيطان د څو کي زوردي

* * *

هر چه يو سړي انگار شي
 عيال درست پسې پيما ر شي
 ځيني دي غواړي ارمان کا
 څوک دخپل صورت په ډار شي

دلسو زان يې کوم علاج که
 مگر خپل عمل يې يا ر شي
 اول دا پل صراط دی
 چی په ډیر کاله حصا ر شي
 نیم ستغ دی نیم ننبوب (۱) دی
 واره ډیر ش زره په شما ر شي
 هاه چه پورته کښته کا وي
 تر نظر يې هومره لا ر شي
 پر داهسي سخته لاره
 عمل درست دځان تکرار شي
 دابد بخړه یوه ده
 گوره شمار په کوم قطا ر شي
 دوه قیامته دي راغلی
 عمل یو په یو دوچار شي

یو قیامت په داحیات دی
 وخت پر وخت باندې قراړشي
 هر چه و کا هغه مو می
 دی یې نه ویني انکاړشي
 اودوم قیامت قیامت دی
 چی یې تل تر تله زار شي
 که یې یاد کا گنهماړشي
 که یې هیر کا لا کفراړشي
 خپله زیرمه که دوخته
 خدمتگاړ د خد متگاړ شي
 شریعت رښتینې لار ده
 دراهرو یې په قطاړ شي
 معرفت یې عنایت دی
 عبادت به یې په چاړ شي

د بندگی لایق سری دی
 نورقا موند په څه شمار شي
 په خدای هیڅوک نه پوهیږي
 سری یو په د ا اطوار شي
 سجده مخکې باندې فرض شوه
 تودی هسی کرم جار شي
 ژر به ورشي تر مقصوده
 چی محکم په خپل رفتار شي
 ددی لاری زور یر دی
 لوی کامل بی هو ده دار شي
 زړه کعبه د الهی ده
 که محرم ددی اسرار شي
 علم مخکې امانت شو
 چی اسرار پکې اظهار شي

معرفت يې کړاست کړ
په ده هر حجاب هو ارشي

تل تر تله يې راحت دی
چه يقين يې پر کرار شي
و چ لرگی گلو نه نه که
تانه و نه نوبهار شي

دگناه صابون توبه دی
جامه پریوه له زنگار شي

چه د صدق باب يې ولوست
پسې عدل استوار شي

شرم حلم يې پوشش دی
علم پاس د سرد ستار شي

توبه پاتې له آدمه
عبادت د نبي کار شي

نصیحت د کا ملا نو

د نا دا ن علاج په ډار شي
په اسلام باندې اقرار که

چی یې سر په ذوالفقار شي
هیڅ حیوان په لارې نه ځي

خو علاج یې په اوسا ر (۱) شي
وجود ونه د چند ن شي

نوس یې عین تور بنا مار شي
واصل واره اجاره کړه

تر حضور دیدن یې جا ر شي

* * *

دعارف زړگی پر ځای دي

چی اول و اخر خدای دی

د دوو کونو صا حبي که

هغه کور او دایې سرای دی

۱- اوسار = افسار .

د قلم په دود دوه نیم شه
 ژوندی گرځی سر یې بای دی
 د معنی د وړ کلید و
 هر کلام یې دلکشای دی
 گدایان یې دولت من کړه
 پاچای یې بخښي همای دی
 ترخوانی یې پیران جا ر شه
 محبت یې غم فرسای دی
 د آدم دا حمد چا ر شوه
 پلار فرع اصل زای دی
 هر چی دا حسا ب یې نه زده
 دهغه په ژوندون وای دی
 که صوفی په نه پوهیږي
 گرم یې مه کړه علف خای دی

دگو مان ورقه یی زبر کړه
 د یقین ورکه یی لای دی
 مبارک به یی په خو شي
 ناندرتی یی سر و پای دی
 ځمکه چیرې واره گل کا
 هر چه مشک لری خطای دی
 « واصل » و و یل له سا زه
 پر عاقل باندی کړا نای دی
 * * *
 چی تو به په زور کا ته لري شکل دی
 چه د اصل پا کیزه وي هغه بل دی
 که اصلاح یی د ظاهر د باطن نه وي
 بی حسا به لکه ونه د ځنگل دی
 د نیکا نو بدی بڼه نه شي له ځایه
 هر چی مینه پر پاکی لري پاک دل دی

خو د غېر له نجاسته خالي نه شي
 خپسر هور خو پاکیزه گنې خجل دی
 د خښتن پر خپل بنده بد پیر زونه دي
 په گومان خنې ویر پیري خداي یې خپل دی
 پر هر زړه چه معرفت قراړي نه کا
 عرش الله بللی نه بو په بېخل (۱) دی
 په نظر به د نفی واره اثبات کا
 فکر مل د هر مقام د هر منزل دی
 د « واصل » قوت له کومه چی منت که
 د سولا قوت په خپله محصل دی

۱- بېخل = به لخل (کرونج) .

د اصيل سړي له بدې چا رې عا رشي
 د ر موز اهل به چيرې گنهگا رشي
 د هوشيارو روزگار واره په رموز دی
 د ر موز اهل به چيرې گنهگا رشي
 که په جهل د ادب له توره ووځي
 خو په خپله رضا د رومي لابه خوا رشي
 نادانان په جهان حکه خدای پیدا کړه
 په مرغونو ځينی د ځينو ښکا رشي
 نصیحت دې وازو کونولر ه بد دی
 شو په وروقد ما خلی غرض دې غار رشي
 هر خوب پر جا ه لانو با ندې خو ږ دی
 په ناکام به د سرو دپه غږ پیدا رشي
 د رښتیا وینا خبر په اگاه شرط دی
 هر چی وروړدور ورنه نه غواړي کفار رشي

اتفاق د فراغت د پاره ښه دی
جمعیت لکه تسبیح په یوه تار شي
حضور له محبا نو نوبها ر دی
محبت يي سره گلو نه مر غزار شي
ای «واصله» کل مدار د زړه په لاس دی
چی دده په رضا نه وي کومه چا ر شي

چه اشناى د حقیقت پر مهر بان دی
سو د وزیان سپی په تهمت باندي اسان دی
ماپه خپله دی پناه ور څخه غوښتي
چی دیا ر مهر لرم تمام جها ن دی
دوا صل تر هستی زیا ته هستي نشته
چی د ځان قوت یې رانیو پهلوان دی

کړ اري د زړه په مینه د مو لا شي
هرچی زړه یی پر قرار شی څه یی زیان دی

په تیاره کې خپل سیو ری لید ه نه شي
داد صبح روښنایي د لمر ښا ن دی

نیمه ورځ د سایې نڅښه پاتې نه شي
که ها له کمان لري کجی د ځا ن دی

خو شه چین به د پلو ه بهر ه نه وړي
او رښتنی عمل د رمند د هقان دی

د حکیم سړي له مکر ه کمی نشته
ترا سلامه پورې یې شرم د ایما ن دی
معرفت دې پر مښتا قومبارک شه !

د «واصل» منصب یې زیات کړ قدردان دی

ای چی قضا دی په قصد رضا دی
له خو به وېښ شه سپینکی سبا دی

خر گند افسون دی په نه پو هیږي
 په خوب کې وینې چې خوب رښتیا دی
 ذات پر قرار دی صفات بدلېږي
 استوگه نشته امید خطا دی
 فلکه خرخ دې نه قرار پری
 هر خو سفر کا مقام یې دادی
 یوه ذره وه په لځان غره دی
 وړک دې پر دی شه تا وانزما دی
 که سلامت یې درست امانت یې
 کبر په چا کړې شیوه په چا دی
 هر چه فاني شه باقي به اوسي
 او معرفت یې دخون بها دی

عارف دانادی حساب یی و کړ
 زکوٰۃ یی و کینن باقی روا دی
 بشر انسان شو گدای سلطان شو
 په روح راحت کا د زړو باد شاه دی
 وحدت یی ونه کثرت یی پانې
 او د ذات زړه یی اصل بقا دی
 باطن خاموش شه ظاهر بنه غیری
 لاهوت قرا رشي ناسوت غوغا دی
 یواځې تل دی چې تل به اوسي
 «واصل» گواهی لی چې یو دیکتا دی

25

ON THE OCCASION OF INTERNATIONAL SEMINAR OF
BAYAZEED ROASHAN

**A few Poems from
Wasel Roashani**

Pashto Academy

1975

دولتي مطبعه